

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS KENDELSE (Sjette Afdeling)

12. oktober 2016*

»Præjudiciel forelæggelse — artikel 99 i Domstolens procesreglement — forbrugerkreditaftaler — direktiv 2008/48/EF — kreditaftale vedrørende fast ejendom — variabel rentesats — forpligtelser, der påhviler långiveren — national lovgivning, der finder anvendelse på aftaler, der er indgået på datoen for dens ikrafttræden — direktiv 2008/48 finder ikke anvendelse«

I de forenede sager C-511/15 og C-512/15,

angående anmodninger om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF indgivet af Prekršajni sud u Bjelovaru (domstolen i sager om administrative lovovertrædelser i Bjelovar, Kroatien) ved afgørelser af 15. september 2015, indgået til Domstolen den 25. september 2015, i sagerne

Renata Horžić (sag C-511/15),

Siniša Pušić (sag C-512/15)

mod

Privredna banka Zagreb d.d.

Božo Prka

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, E. Regan (refererende dommer), og dommerne J.-C. Bonichot og A. Arabadjiev,

generaladvokat: E. Sharpston

justitssekretær: A. Calot Escobar,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Republikken Kroatien ved A. Metelko-Zgombić, som befuldmægtiget
- Den Tjekkiske Republik ved M. Smolek og J. Vlácil, som befuldmægtigede
- Europa-Kommissionen ved G. Goddin og M. Mataija, som befuldmægtigede,

* Processprog: kroatisk.

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet at træffe afgørelse ved begrundet kendelse i henhold til artikel 99 i Domstolens procesreglement,

afsagt følgende

Kendelse

- 1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 23 og artikel 30, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF (EUT 2008, L 133, s. 66, berigtiget i EUT 2009, L 207, s. 14, EUT 2010, L 199 og s. 40, EUT 2011, L 234, s. 46, og EUT 2015, L 36, s. 15).
- 2 Disse anmodninger er blevet fremsat i forbindelse med straffesager indledt efter klager indgivet af Renata Horžić og Siniša Pušić, som er indtrådt som civile parter i sagen, over henholdsvis Privredna banka Zagreb d.d. og Božo Prka, der er leder af dette selskab (herefter under ét »de sagsøgte«), på grund af en påstået overtrædelse af nogle af deres forpligtelser i forbindelse med forbrugerkredit.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Følgende fremgår af niende og tiende betragtning til direktiv 2008/48:
 - »(9) Fuldstændig harmonisering er nødvendig for at sikre, at alle forbrugere i [EU] nyder samme høje grad af beskyttelse af deres interesser og for at skabe et ægte indre marked. Medlemsstaterne bør derfor ikke kunne bibeholde eller indføre andre bestemmelser på nationalt plan end dem, der er fastsat i dette direktiv. Sådanne restriktioner bør dog kun gælde på de områder, hvor der er fastsat harmoniserede bestemmelser i dette direktiv. Hvor der ikke findes harmoniserede bestemmelser, bør medlemsstaterne fortsat kunne bibeholde eller indføre national lovgivning. [...]
 - (10) Definitionerne i dette direktiv bestemmer rækkevidden af harmoniseringen. Medlemsstaternes forpligtelse til at gennemføre bestemmelserne i dette direktiv bør derfor begrænses til dets anvendelsesområde som bestemt ved dets definitioner. Dette direktiv bør dog ikke berøre medlemsstaternes anvendelse af direktivets bestemmelser på områder, der ikke er omfattet af dets anvendelsesområde i overensstemmelse med [EU-]retten. En medlemsstat vil således kunne bibeholde eller indføre national lovgivning svarende til dette direktivs bestemmelser eller visse af dette direktivs bestemmelser om kreditaftaler uden for dette direktivs anvendelsesområde [...].«
- 4 14. betragtning til direktivet er affattet således:

»Kreditaftaler, der har til formål at yde kredit sikret ved pant i fast ejendom, bør ikke være omfattet af dette direktiv. Denne type kredit er meget specifik. Heller ikke kreditaftaler, som har til formål at finansiere erhvervsen eller bevarelsen af ejendomsretten til grundarealer eller til eksisterende eller projekterede bygninger, bør være omfattet af dette direktiv. [...].«
- 5 Direktivets artikel 2 med overskriften »Anvendelsesområde« bestemmer:
 - »1. Dette direktiv finder anvendelse på kreditaftaler.
 2. Dette direktiv finder ikke anvendelse på følgende:
[...]

b) kreditaftaler, som har til formål at finansiere erhvervsen eller bevarelsen af ejendomsretten til grundarealer eller til eksisterende eller projekterede bygninger

[...]«

6 Følgende fremgår af direktivets artikel 11 med overskriften »Oplysninger om debitorrenten«:

»1. Forbrugeren underrettes, hvor det er relevant, om enhver ændring i debitorrenten på papir eller på et andet varigt medium, inden ændringen træder i kraft. Der angives oplysning om betalingernes størrelse, efter at den nye debitorrente er trådt i kraft, og, såfremt betalingernes antal eller hyppighed ændres, oplysning herom.

2. Parterne kan dog i kreditaftalen fastsætte, at de i stk. 1 omhandlede oplysninger gives til forbrugeren med jævne mellemrum i de tilfælde, hvor ændringen i debitorrenten skyldes en ændring i en referencesats, den nye referencesats er gjort tilgængelig for offentligheden på passende vis, og oplysninger om den nye referencesats også er tilgængelige hos kreditgiveren.«

7 Direktivets artikel 22 med overskriften »Harmonisering og direktivets ufravigelige karakter« bestemmer i stk. 1:

»I det omfang dette direktiv indeholder harmoniserede bestemmelser, kan medlemsstaterne ikke i national ret bibeholde eller indføre bestemmelser, der fraviger dem, der er fastsat i dette direktiv.«

8 I direktivets artikel 23 med overskriften »Sanktioner« bestemmes det:

»Medlemsstaterne fastsætter regler for sanktioner for overtrædelser af de nationale bestemmelser, der er vedtaget i medfør af dette direktiv, og træffer alle nødvendige foranstaltninger til at sikre, at de iværksættes. Sanktionerne skal være effektive, stå i et rimeligt forhold til overtrædelserne og have afskrækkende virkning.«

9 Direktivets artikel 30 med overskriften »Overgangsforanstaltninger« bestemmer:

»1. Dette direktiv finder ikke anvendelse på kreditaftaler, der eksisterer på datoen for de nationale gennemførelsesbestemmelseres ikrafttræden.

2. Medlemsstaterne sikrer dog, at artikel 11, [...] også finder anvendelse på tidsubegrænsede kreditaftaler, der eksisterer på datoen for de nationale gennemførelsesbestemmelseres ikrafttræden.«

Kroatisk ret

10 Formålet med Zakon o potrošačkom kreditiranju (lov om forbrugerkredit) (*Narodne novine*, br. 75/09), der trådte i kraft den 1. januar 2010, er at gennemføre bestemmelserne i direktiv 2008/48 i national ret.

11 I denne lovs artikel 3 findes en liste over de kreditaftaler, som loven ikke finder anvendelse på, og denne liste omfatter hverken kreditaftaler, som er sikret ved pant eller ved anden tilsvarende sikkerhedsstillelse, eller kreditaftaler, som har til formål at finansiere erhvervsen eller bevarelsen af ejendomsretten til grundarealer eller til eksisterende eller projekterede bygninger.

12 Nævnte lovs artikel 11 med overskriften »Oplysninger om rentesatsen« bestemmer:

»(1) Er der aftalt variable rentesatser, underretter fordringshaveren forbrugeren om enhver ændring af disse satser på papir eller på et andet varigt medium mindst 15 dage, inden ændringen træder i kraft. Der angives oplysning om de periodiske beløb, der skal betales efter, at den nye rentesats er trådt i kraft, og, såfremt betalingernes antal eller hyppighed ændres, oplysning herom.

(2) Parterne kan i kreditaftalen fastsætte, at de i stk. 1 omhandlede oplysninger meddeles forbrugeren med jævne mellemrum, såfremt ændringen af rentesatsen skyldes en ændring i en referencesats, forudsat at den nye referencesats er offentligt tilgængelig, bl.a. i långiverens forretningslokaler.«

13 Lov om forbrugerkredit er med virkning fra den 1. januar 2014 blevet ændret ved Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (lov om ændring og supplerung af lov om forbrugerkredit, *Narodne novine*, br. 143/13).

14 Artikel 11a i lov om forbrugerkredit, med senere ændringer, der blev indført ved artikel 3 i den senere lov, og som har overskriften »Variabel rentesats«, bestemmer:

»(1) Er der aftalt variable rentesatser, skal fordringshaveren:

- a) fastsætte et klart parameter for vedtagelse af beslutninger om ændring af disse satser, som er kendt af forbrugerne
- b) på det kvalitative og kvantitative plan påvise en årsagsforbindelse mellem udsvingene i det i litra a) nævnte parameter og deres indvirkninger på de variable rentesatser og
- c) fastlægge, hvilke perioder vedtagelsen af beslutningen om ændring af de variable rentesatser vedrører (hvad er grundperioden og hvad er referenceperioden).

(2) Det i stk. 1 i denne artikel omhandlede parameter er en af følgende variabler: EURIBOR, LIBOR, NRS [national referencesats], afkast af statsobligationer eller den gennemsnitlige rentesats i forbindelse med private indskud i en bestemt valuta. Den variable sats fastsættes ved til det aftalte parameter at lægge en fast margin, som bankerne ikke må overskride i tilbagebetalingsperioden, og som skal aftales samtidig med parameteret.

(3) Udsvingene i rentesatserne i en referenceperiode må ikke være større, henholdsvis mindre i tilfælde af rentefald, end udsvingene i det i stk. 1 omhandlede parameter udtrykt i procentpoint.

(4) Tilbyder långiveren variable rentesatser, skal denne klart og utvetydigt meddele forbrugeren de i stk. 1 omhandlede oplysninger inden kreditaftalens indgåelse. Långiveren skal ligeledes gøre forbrugeren opmærksom på alle de risici, der er forbundet med en variabel rentesats og i aftalen klart og utvetydigt redegøre for de variable oplysninger, på grundlag af hvilke den variable rentesats beregnes.

(5) Hvad angår allerede eksisterende kreditaftaler, der er indgået inden denne lovs ikrafttræden uden at fastsætte parameteret eller påvise en årsagsforbindelse, skal fordringshaveren i henhold til denne artikel fastsætte dette parameter i henhold til en af følgende variabler: en referencerentesats (EURIBOR, LIBOR) eller

— NRS eller

— afkastsatsen for statsobligationer udstedt af finansministeriet eller

— den gennemsnitlige rentesats i forbindelse med private indskud i en bestemt valuta.

Fordringshaveren skal ligeledes angive den faste del af rentesatsen og rentesatsernes udsvingsintervaller. [...]

[...]«

15 Artikel 26, stk. 1, nr. 28, i lov om forbrugerkredit, med senere ændringer, bestemmer, at en långiver eller en kreditformidler, der ikke overholder sine forpligtelser i henhold til lovens artikel 11a, stk. 5, pålægges en bøde.

16 Artikel 13 i lov om ændring og supplerung af lov om forbrugerkredit bestemmer:

»(1) Artikel 3 i denne lov finder, for så vidt som den berører artikel 11a, stk. 5, i lov om forbrugerkredit [...], anvendelse på alle forbrugerkreditaftaler, uafhængigt af, hvornår de er indgået.

(2) I forbindelse med allerede eksisterende forbrugerkreditaftaler, der er indgået inden denne lovs ikrafttræden uden at fastsætte parametre eller uden at påvise en årsagsforbindelse, skal långiverne sammen med låntageren senest den 1. januar 2014 fastsætte en rentesats ved hjælp af parametre og faste marginer samt de variable rentesatser løbetid.«

Tvisterne i hovedsagerne og de præjudicielle spørgsmål

17 Renata Horžić og Siniša Pušić indgik henholdsvis den 12. oktober 2005 og den 21. september 2006 en kreditaftale vedrørende fast ejendom med de sagsøgte med en variabel rentesats fastsat til henholdsvis 4,03% og 4,25%. Rentesatsen er efterfølgende blevet hævet flere gange og var senest på henholdsvis 5,95% og 6,00%.

18 I forbindelse med den seneste stigning i denne sats modtog sagsøgerne i hovedsagerne fra Privredna banka Zagreb en meddelelse om, at ændringen skyldtes forandringer i grupperne af kommercialiserede og anvendte bankprodukter og virksomhedens stabilitet. Meddelelsen indeholdt derimod ingen angivelse af de parametre, på grundlag af hvilke renteændringen var blevet foretaget.

19 Sagsøgerne indgav derfor en klage for Prekršajni sud u Bjelovaru (domstolen i sager om administrative lovovertrædelser i Bjelovar, Kroatien) over de sagsøgte med påstand om, at de havde tilsidesat lov om forbrugerkredit med senere ændringer og ikke pr. 1. januar 2014 havde udarbejdet et bilag til deres kreditaftale, der fastsætter parametrene og den faste del af rentesatsen samt anvendelsesperioden for disse i overensstemmelse med bestemmelserne i denne lovs artikel 11a, stk. 5.

20 De sagsøgte har imidlertid gjort gældende, at denne lov ikke er i overensstemmelse med direktiv 2008/48, særligt artikel 30, stk. 1, idet den pålægger långiveren forpligtelser med hensyn til fastsættelse af variable rentesatser i forbindelse med de kreditaftaler, der eksisterende på datoen for lovens ikrafttræden, nemlig den 1. januar 2014, og således havde tilbagevirkende kraft i strid med denne bestemmelse, også selv om der med nævnte direktiv er gennemført en fuldstændig harmonisering.

21 På denne baggrund har Prekršajni sud u Bjelovaru (domstolen i sager om administrative lovovertrædelser i Bjelovar) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Kan anvendelsen af loven [om forbrugerkredit] med tilbagevirkende kraft fortolkes og bedømmes udelukkende i henhold til denne lovs bestemmelser, og er en sådan anvendelse af loven [om forbrugerkredit] i overensstemmelse med EU-retten, særligt med artikel 30, stk. 1, i

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008, der udtrykkeligt bestemmer, at dette direktiv ikke finder anvendelse på kreditaftaler, der er indgået før ikrafttrædelsen af den nationale lovgivning, som har gennemført direktivet i national ret?

2) Kan straffebestemmelsen i artikel 26, stk. 1, nr. 28, i den kroatiske lov om forbrugerkredit [med senere ændringer] inden for den ovennævnte ramme i henhold til direktivets artikel 23 og i lyset af overgangsbestemmelserne i direktivets artikel 30 fortolkes således, at de sanktioner, der er fastsat for overtrædelse af en national bestemmelse vedtaget på grundlag af det omhandlede direktiv, ikke må anvendes på eventuelle overtrædelser i sammenhæng med kreditaftaler, der allerede eksisterer på datoen for gennemførelsen af de nationale gennemførelsesforanstaltninger?»

22 Ved afgørelse af 28. oktober 2015 har Domstolens præsident besluttet at forene sagerne C-511/15 og C-512/15 med henblik på den skriftlige forhandling og den foreliggende kendelse.

Om de præjudicielle spørgsmål

23 Med sine spørgsmål, der skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 23 og artikel 30, stk. 1, i direktiv 2008/48 skal fortolkes således, at de er til hinder for nationale bestemmelser som de i hovedsagerne omhandlede, der pålægger långiveren under strafansvar at overholde forpligtelser på området for variable rentesatser i forbindelse med kreditaftaler, der var indgået på datoen for disse bestemmelsers ikrafttræden.

24 Ifølge procesreglementets artikel 99 kan Domstolen, såfremt besvarelsen af det præjudicielle spørgsmål klart kan udledes af retspraksis, til enhver tid på forslag fra den refererende dommer og efter at have hørt generaladvokaten beslutte at træffe afgørelse ved begrundet kendelse.

25 Denne bestemmelse bør anvendes i de foreliggende sager. Som den kroatiske og den tjekkiske regering samt Europa-Kommissionen i det væsentlige har gjort gældende, kan den forelæggende rets spørgsmål klart udledes af Domstolens praksis, særlig dom af 22. juli 2012, SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443), og kendelse af 3. juli 2014, Tudoran (C-92/14, EU:C:2014:2051).

26 I denne forbindelse bemærkes, at det, som de sagsøgte har anført, ganske vist følger af artikel 22, stk. 1, i direktiv 2008/48, fortolket i lyset af niende og tiende betragtning hertil, at direktivet hvad angår kreditaftaler, som er omfattet af dette direktivs anvendelsesområde, foreskriver en fuldstændig harmonisering, og som det fremgår af overskriften til nævnte artikel 22, kan direktivet ikke fraviges, hvilket betyder, at medlemsstaterne på de områder, som specifikt er omfattet af denne harmonisering, ikke kan bibeholde eller indføre andre bestemmelser på nationalt plan end dem, der er fastsat i dette direktiv (dom af 12.7.2012, SC Volksbank România, C602/10, EU:C:2012:443, præmis 38).

27 I henhold til den utvetydige formulering af artikel 2, stk. 2, litra b), i direktiv 2008/48, og henset til 14. betragtning hertil, er kreditaftaler, som har til formål at finansiere erhvervsen eller bevarelsen af ejendomsretten til grundarealer eller til eksisterende eller projekterede bygninger, imidlertid ikke omfattet af dette direktivs anvendelsesområde (jf. i denne retning dom af 12.7.2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, præmis 42, og kendelse af 3.7.2014, Tudoran, C-92/14, EU:C:2014:2051, præmis 30).

28 Det følger heraf, at direktiv 2008/48, for så vidt som det fremgår af forelæggelsesafgørelserne, at de i hovedsagerne omhandlede kreditaftaler er kreditaftaler vedrørende fast ejendom, ikke finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i hovedsagerne (jf. i denne retning dom af 12.7.2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, præmis 41 og 42, samt kendelse af 3.7.2014, Tudoran, C-92/14, EU:C:2014:2051, præmis 31).

- 29 Som det fremgår af tiende betragtning til nævnte direktiv, vil medlemsstaterne i overensstemmelse med EU-retten kunne anvende nævnte direktivs bestemmelser på områder, der ikke er omfattet af direktivets anvendelsesområde. Domstolen har således allerede fastslået, at medlemsstaterne kan bibeholde eller indføre national lovgivning svarende til dette direktivs bestemmelser eller visse af dette direktivs bestemmelser om kreditaftaler uden for dette direktivs anvendelsesområde (dom af 12.7.2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, præmis 40).
- 30 Hvad angår kreditaftaler som de i hovedsagerne omhandlede er den harmonisering, som er fastsat i direktiv 2008/48, derfor ikke til hinder for, at en medlemsstat lader disse aftaler være omfattet af anvendelsesområdet for en national foranstaltning til gennemførelse af dette direktiv med henblik på at anvende alle dette direktivs bestemmelser eller visse af dette direktivs bestemmelser på disse aftaler (dom af 12.7.2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, præmis 40 og 43).
- 31 Som det fremgår af niende og tiende betragtning til direktiv 2008/48, tilkommer det i princippet medlemsstaterne at fastsætte de betingelser, på hvilke de tilsigter at udvide deres nationale bestemmelser til gennemførelse af dette direktiv til kreditaftaler som de i hovedsagerne omhandlede, som ikke er omfattet af et af de områder, for hvilke EU-lovgiver har tilsigtet at fastsætte harmoniserede bestemmelser (dom af 12.7.2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, præmis 52).
- 32 Det følger heraf, at hvis medlemsstaterne for disse aftaler i deres nationale bestemmelser til gennemførelse af direktiv 2008/48 kan indføre en regel, som specifikt svarer til den overgangsforanstaltning, der er fastsat i nævnte direktivs artikel 30, stk. 1, kan de i princippet også under overholdelse af bestemmelserne i EUF-traktaten og under overholdelse af andre eventuelt relevante retsakter i den afledte ret fastsætte en anden overgangsforanstaltning, som indebærer, at nævnte bestemmelser også finder anvendelse på aftaler, som eksisterede på datoen for foranstaltningens ikrafttræden (dom af 12.7.2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, præmis 53).
- 33 Det samme gælder den sanktionsordning, som er omhandlet i artikel 23 i direktiv 2008/48. Denne artikel er således ikke til hinder for, at en medlemsstat i sin nationale lovgivning, for så vidt angår eksisterende kreditaftaler, der ikke er omfattet af det materielle anvendelsesområde for direktiv 2008/48, anvender bestemmelser om sanktioner i tilfælde af en tilsidesættelse af denne lovgivnings bestemmelser.
- 34 Denne fortolkning gør sig så meget desto mere gældende, som de i tvisterne i hovedsagerne omhandlede nationale bestemmelser om fastsættelse af variable rentesatser, som fastsat særlig i artikel 11a i lov om forbrugerkredit, med senere ændringer, til forskel fra artikel 11 i lov om forbrugerkredit, der er en gennemførelsesforanstaltning til artikel 11 i direktiv 2008/48, vedrørende oplysninger om debitorrenten, ikke svarer til nogen bestemmelser i direktiv 2008/48 og derfor ikke kan anses for at gennemføre nævnte direktiv i national ret.
- 35 Henset til det ovenstående skal de forelagte spørgsmål besvares således, at artikel 23 og artikel 30, stk. 1, i direktiv 2008/48 skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for nationale bestemmelser som de i hovedsagerne omhandlede, der under strafansvar pålægger långiveren at overholde forpligtelser på området for variable rentesatser i forbindelse med aftaler, som eksisterede på datoen for disse bestemmelsers ikrafttræden, når disse kreditaftaler ikke er omfattet af nævnte direktivs materielle anvendelsesområde, og når disse forpligtelser endvidere ikke er vedtaget med henblik på gennemførelse af direktivet.

Sagsomkostningerne

- ³⁶ Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parter udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Sjette Afdeling) for ret:

Artikel 23 og artikel 30, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for nationale bestemmelser som de i hovedsagerne omhandlede, der under strafansvar pålægger långiveren at overholde forpligtelser på området for variable rentesatser i forbindelse med aftaler, som eksisterede på datoen for disse bestemmelsers ikrafttræden, når disse kreditaftaler ikke er omfattet af nævnte direktivs materielle anvendelsesområde, og når disse forpligtelser endvidere ikke er vedtaget med henblik på gennemførelse af direktivet.

Underskrifter